

Asia: VN/24969/2024

Lausuntopyyntö ehdotuksesta valtioneuvoston asetukseksi laivaväen asuinympäristöstä aluksella ja valtioneuvoston asetukseksi asuinympäristöstä ja ruokahuollosta kalastusaluksella annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Työterveyslaitos kiittää Sosiaali- ja terveysministeriötä mahdollisuudesta lausua asiassa. Työterveyslaitos kannattaa yleisperiaatteena asetusmuutoksessa tavoiteltua säännösten yhtenäistämistä suhteessa kansainväliseen sääntelyyn sekä toisaalta päällekkäisen kansallisen sääntelyn poistamista ja selkiyttämistä. Lähinnä merenkulkijoiden terveyden ja työhyvinvoinnin asiantuntijatahona Työterveyslaitos tuo esiin seuraavat huomiot:

6 §

Hyvä sisäilma edistää tilojen käyttäjien terveyttä ja hyvinvointia sekä tukee laivaväen jaksamista. Tavallisimmat sisäilmaan liitetyt ongelmat liittyvät usein ilmanvaihdon puutteisiin. Onkin hyvä, että ilmanvaihtoon, sen huoltoon ja puhdistukseen kiinnitetään huomiota. Hyvällä ilmanvaihdolla on todettu voitavan ehkäistä myös ilmajälitteistä tartuntatautien leviämistä. Laivaväen nukkumista ja palautumista tukee osaltaan myös se, että ilmastoinnilla voidaan viilentää ilmaa kuumissa olosuhteissa.

2 § , 9 § ja 10 §

Makuuhyttien sijoittelua, melutasoa ja ilmaääränsä eristystä arvioidessa on syytä huomioida nukkumisenolosuhteiden merkitys laivaväen terveydelle, työkyvylle ja jopa merenkulun turvallisuudelle.

Meluvammat ovat suomalaisilla merenkulkijoilla yleisin ammattitauti. Myös alemmilla kuin suoraan kuuloa vaarantavilla melutasoilla on vaikutusta henkilöiden terveyteen ja yleiseen työhyvinvointiin. Laivatyötä selvittävässä tutkimuksessa merenkulkijat kokivat tapaturmavaaran lisäksi melun eniten

haittaa aiheuttavaksi työympäristötekijäksi (Forsell ym. 2017). Laivatyötä koskevissa tutkimuksissa on todettu melun olevan yhteydessä niin työtekijöiden kohonneeseen verenpaineeseen (Carter & Jepsen 2014), lisääntyneeseen stressikokemukseen (Oldenburg ym. 2009) kuin häiriintyneeseen uneenkin (Oldenburg ym. 2010). Univaje lisää myös lihavuutta monella eri mekanismilla. Häiritseväksi koetun melun on todettu voivan heikentää henkistä hyvinvointia, jos melu on pitkäkestoista ja altistumista ei ole mahdollista välttää.

Ehdotetun asetuksen mukaan makuuhyttien A-äänitason melu ei saisi alle 500 bruttovetoisilla aluksilla ylittää 70 dB. Isommilla aluksilla melutasot ovat tiukemmat ollen bruttovetoisuudeltaan 10000 tai yli olevilla aluksilla 55 dB. Ulkomailta käytettynä hankitun aluksen makuuhyttien A-äänitaso saisi ylittää taulukossa esitetyt makuuhyttien enimmäistasot enintään 5 dB. Kuitenkin jo 40–55 desibelin melutaso voi haitata unta ja ylittäessään 70 desibeliä häiritsee melu jokaisen unta (Tu & Jepsen 2016). Laivatyön hyvinvoinnin kehittämisehdotuksina onkin tutkimushankkeissa esitetty, että unen laadun edistämiseksi tulisi hyttien ääni- ja värinäeristysten olla paras mahdollinen ja ne tulisi saada pimeäksi ja viileäksi (Jepsen ym. 2015). Sen lisäksi, että melu voi vaikeuttaa nukahtamista ja herättää kesken unien, reagoi elimistö meluun, vaikka henkilö itse ei havahtuisi unesta. Melu voi myös heikentää unen laatua vaikuttamalla unen vaiheiden rytmiin, unen syvyyteen ja keston.

Useissa tutkimuksissa on havaittu väsymyksen yhdistyvän lisääntyneeseen onnettomuusriskiin. Onnettomuustutkintakeskuksen 2014 julkaiseman tutkintaselostuksen mukaan väsymykseen liittyvät riskit ovat merenkulussa merkittäviä. Toistuvasti liian lyhyiksi jääneet yöunet heikentävät kognitiivista toimintakykyä monella tavalla. Väsymykseen liittyen esimerkiksi tiedonkäsittely hidastuu ja havainnointi kapeutuu, usein esiintyy tarkkaavaisuuden kaventumista ja tiedonkäsittelyn pinnallistumista. Hidastunut reaktionopeus ja vähentynyt huomiokyky vaikuttavat tilannetajuun ja viestintään komentosillalla. Jos univajetta syntyy muutaman tunnin verran jokaisena vuorokautena yli viikon ajan, voivat seuraukset olla samanlaisia kuin jos henkilö valvoisi kokonaan yhden tai kaksi vuorokautta. Huonojen yöunien haittavaikutukset tulevat yleensä esille työtehtävän pitkittyessä. Laivatyössä työjaksot voivat olla jopa useiden viikkojen pituisia. Koska laivatyöhön sisältyy jo toimialan luonteen takia kasautuvalle univajeelle altistavia tekijöitä (esim vuorotyö, pitkät työvuorot, laivan liikkeet, värinä, vaihtelevat säät ja jääolosuhteet), olisi erittäin tärkeää, että laivaväen nukkumisolosuhteet pyritäisiin järjestämään kaikin mahdollisin tavoin hyvää nukkumista tukeviksi.

11 §

Useiden kansainvälisten ja tuoreen suomalaisen tutkimuksen mukaan ylipainoon ja vähäiseen liikunta-aktiivisuuteen liittyvät sairaudet ovat laivaväellä tavallisia ja voivat heikentää merenkulkijoiden työkykyä. Työterveyslaitoksen tekemässä Hyvinvointia laivatyöhön -tutkimuksessa todettiin, että useat merkittävimmistä laivatyökelpoisuutta vaarantavista sairausryhmistä yhdistyivät ylipainoon (uniapnea, valtimotaudit, diabetes). Useissa tutkimuksissa on todettu, että lihavuus lisää matala-asteista tulehdusta elimistössä mikä voi lisätä riskiä muun muassa mieliala- ja muistihäiriöihin. Nämä puolestaan voivat aiheuttaa kognitiivisia ongelmia (keskittymisvaikeudet, muistiongelmia, havainnoinnin ja reaktiokyvyn heikentyminen), jotka voivat vaarantaa laivatyön turvallisuutta. Terveyspoikkeuslupia käsittävässä tutkimuksessa havaittiin huonoon fyysiseen kuntoon liittyvän enemmän monisairastavuutta ja liitännäissairauksia. Laivaväen terveyden ja työkyvyn ylläpitämisessä ja sairauksien ehkäisyssä liikunta-aktiivisuuden lisääminen onkin keskeistä. Koska laivatyöjaksot ovat usein varsin pitkiä, on tärkeää huolehtia terveyttä ja työkykyä ylläpitävän terveystuntoliikunnan harrastamismahdollisuuksista myös laivatyöjaksojen aikana. Liikkumiseen

kannustavat liikuntatilat laivoilla ovat tarpeen ja ne tarjoavat mahdollisuuksia laivahenkilöstön sekä fyysisen että henkisen hyvinvoinnin edistämiseen.

15 §

Helppo pääsy sairashyttiin on tärkeä huomioida tilan sijoittelussa, koska kulkuväylät laivoilla ovat usein kapeita ja sokkeloisia. Huonokuntoisen tai loukkaantuneen henkilön siirtäminen sairashyttiin voi olla hankalaa. Vastaavasti laiva-apteekkivarusteiden (varsinkin ensihoitopakkaus) on oltava nopeasti ja ongelmitta saatavilla.

17 §

Ehdotuksen mukaan laivaväen tullaamatonta tavaraa varten on oltava vähintään yksi asianmukaisesti lukittava ja sinetöitävä kaappi tai tila aluksen liikennealue huomioon ottaen. Perustelumuiustion mukaan aluksella tulisi olla lukittavissa oleva kaappi tai tila, joka voidaan sinetöidä tarvittaessa. Se olisi tarpeen sellaisen tullivapaan tavaran säilyttämistä varten, joka ei saa olla laivaväen vapaassa käytössä vastaanottavan maan satamaan saavuttaessa. Tällainen kaappi tai tila olisi tarpeen myös esimerkiksi laivaväen henkilökohtaista lääkitystä varten hallussa olevien lääkevalmisteiden tilapäiseen säilytykseen, mikäli satamavaltion lainsäädäntö eroaa reseptilääkkeiden osalta Suomen lainsäädännöstä. Perustelumuiustiossa ei kuvata tarkemmin, mitä lääkkeitä tässä esimerkiksi tarkoitetaan. Laivaväkeen kuuluva henkilö voi tarvita tällaista mahdollisesti jossain satamavaltiossa kiellettyä lääkitystä päivittäisesti tai jopa useampia kertoja päivässä (esimerkiksi tyypillisesti ADHD:n hoitoon käytettävät metyylyfenidaatti tai lisdeksamfetamiini). Lääkkeen ottamatta jättäminen voi vaikuttaa henkilön toimintakykyyn aluksella.

Epäselväksi jää, miten kyseinen säilytystila ja esimerkiksi lääkevalmisteiden säilytys näissä on yhteneväinen laiva-apteekkilaissa määriteltujen lääkkeiden asianmukaista säilytystä, käyttöä ja tarkastusta koskevien säännösten sekä laivaväen lääkärintarkastuksista annettujen säästösten kanssa.

Laiva-apteekkilain mukaan aluksen päällikön on huolehdittava siitä, että aluksella on asianmukainen laiva-apteekki ja hoidettava sitä lain ja sen nojalla annettujen säännösten mukaisesti. Aluksen päällikön tehtävänä on ratkaistava, onko lääkkeitä ja hoitotarvikkeita otettava laiva-apteekkiin enemmän kuin ehdotetun lain nojalla annetuissa säännöksissä säädetään. Laiva-apteekissa ei kuitenkaan saisi olla huumausaineiksi ja pääasiassa keskushermostoon vaikuttaviksi lääkevalmisteiksi luokiteltavia lääkkeitä suurempia määriä kuin laiva-apteekkilain nojalla annetuissa säännöksissä mainitaan.

Laivaväen lääkärintarkastuksissa arvioidaan merenkulkijoiden terveydellistä soveltuvuutta laivatyöhön ja tässä arvioinnissa huomioidaan myös mahdollisesti laivalla tarvittava lääkitys. Norjalaisen käytännön mukaan merimieslääkäriin tulee terveystarkastuksen yhteydessä laatia erillinen laivan päällikölle toimitettava liite, jossa on lueteltu merenkulkijan laivatyössä sallittu lääkitys ja merimieslääkäriin vakuutus, ettei kyseinen lääkitys aiheuta turvallisuusriskiä laivatyötehtävissä.

19 §

Asianmukainen lisäys on ehdotettu uusi säännös, jonka mukaan aluksella, joka säännöllisesti liikennöi satamissa, joissa on malariasääskiä, on oltava asianmukaiset varusteet niiltä suojautumiseen. Perustelumuistion mukaan säännöksessä tarkoitetut asianmukaiset varusteet olisivat yleensä verkkoja, joilla esimerkiksi ikkunat ja muut asuintiloihin johtavat aukot voitaisiin tarvittaessa varustaa.

Malariasääskiltä suojautuminen on perusteltua huomioida liikennöitäessä malaria-alueelle. Vastaavasti laiva-apteekkiasetuksessa on huomioitu malariaan varautuminen ja siltä suojautuminen liikennöintialueen mukaisesti. Tämän sääntelyn mukaisesti laiva-apteekin malarialääkkeiden määrissä ja valinnassa on otettava huomioon aluksen reitti ja oleskeluajan pituus todennäköisellä malaria-alueella. Samoin liikennöintialueen mukaisen tarpeen mukaan laiva-apteekissa tulee olla hyönteiskarkote. Mikäli alus rantautuu WHO:n luokitusten mukaisesti korkean riskin malaria-alueelle, tulee aluksella olla käytettävissä myös malarian pikatesti.

Miilunpalo Päivi
Työterveyslaitos